

Anne Kişiliği ve Çocuğun Mizaç Özelliği*

Abide Güngör AYTAR**

Ayşe B. AKSOY***

Nazan KAYTEZ****

Özet

Araştırmada annelerin kişilik özellikleri ve çocukların mizaçlarını etkileyen değişkenlerin belirlenmesi ve annenin kişiliği ile çocukların mizaçları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Ankara ili Sincan ilçesinde bulunan özel anaokuluna devam eden dört-beş yaş arasındaki çocukların anneleri alınmıştır. Veri toplama aracı olarak annelerin ve çocukların sosyodemografik özelliklerini belirlemek için araştırmacı tarafından hazırlanan "Genel Bilgi Formu", çocukların mizaçlarını belirlemek için "Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği" ve annelerin kişilik özelliklerini belirlemek için "Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi" kullanılmıştır. Araştırmada homojen dağılım gösteren veriler için "t-Testi", homojen dağılım göstermeyen veriler için "Mann-Whitney U testi", "Kruskall Wallis Testi" ve annenin kişilik özelliği ile çocuğun mizacı arasındaki ilişkiyi incelemek için de "Pearson Korelasyon Katsayısı Önemlilik Testi" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; doğum sırası değişkeninin çocukların mizaçlarında yaş ve öğrenim düzeyi değişkeninin ise annelerin kişiliklerin özelliklerinde anlamlı bir farklılığa neden olduğu belirlenmiştir ($p<.05$). Araştırmada ayrıca annelerin kişilikleri ile çocukların mizaçları arasındaki ilişkinin pozitif yönde anlamlı olduğu bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Anne, Çocuk, Mizaç, Kişilik.

** Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü

*** Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü

**** Öğr. Gör., Çankırı Karatekin Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Çocuk Gelişimi Bölümü

Mothers Personality and Feature Temperament of Their Child

Abstract

The purpose of the study is to examine the relationship between mother's personality and temperament of children and determining variables which affect personality characteristics of mothers and temperament of the children's. Mothers of children between the ages 4-5 in the private pre-school located in the county Sincan of Ankara were included in the study (n:110). As data collection tool was used to determine socio-demographic characteristics of mothers and children "General Information Form" prepared by the researcher, the temperament of children "Short Temperament Scale for Children" and the personality characteristics of the mother "Based on Attributes Personality Test". In the research for the data, showing homogeneous distribution "t-Test" was used; for the data, not showing a homogeneous distribution "Mann-Whitney U test" and "Kruskal-Wallis Test" were used and in order to examine the relationship between the mother's personality characteristics and the child's temperament "Pearson Correlation Coefficient Significance Test" was used. As a result, in children's temperament of the birth order variables, in mother's personality characteristics of the age and education level variables were determined to cause a significant difference ($p<.05$). In addition, in this study the relationship between children's temperament and mothers' personalities were found positively significant.

Key Words: Mother, Child, Temperament, Personality.

1. Giriş

Kişilik, mizaç ve karakter kavramları sıklıkla birbirine karıştırılmaktadır. Kişilik kavramı yıllarca farklı biçimlerde ele alınmış ve farklı zamanlarda farklı düşünce akımları ortaya çıkmıştır. Günümüzde kişilik kuramları var olsa da, kişiliğin hâlâ hemfikir olunmuş bir tanımı bulunmamaktadır (Altıntaş, 2009; Arsan, 2010). Freud'a göre kişilik id, ego, ve super ego'nun birleşimidir. Yörükoğlu'na (2007) göre kişilik kalıtımla getirilen özellikler ile çevrenin kişiye kazandırdığı özelliklerin tümüdür. Psikologlara göre ise kişilik, bir insanın ilgi, tutum, yetenek, konuşma tarzı, dış görünüş ve çevreye uyum biçimini kapsayan kendi içinde süreklilik gösteren bir bütündür. Karakter kişiye özgü davranışların bütünü olup, insanın bedensel, duygusal ve zihinsel etkinliğine çevrenin verdiği değerdir (Yavuzer, 2006). Bireyin karakteri, kişisel özelliklerle, içinde yaşanan

çevrenin değer yargılarından oluşmaktadır. Bu değer yargılarını benimseyip benimsememe, karakteri oluşturmaktadır. Karakter, kişilik ve içinde yaşanılan çevrenin değer yargıları ile birlikte yorumlanmaktadır ve zamanla değişebilecek özelliğe sahiptir. Aile, okul ve diğer sosyal çevre içinde geçirilen sosyal yaşantılar sonucu gelişmeye ve biçimlenmeye başlamaktadır (Neal ve ark. 2007, Yağmurlu ve ark. 2005). Kişiliğin diğer bir parçası olan mizaç ise günlük hayatta çok sık kullanılmasına rağmen tanımlanması oldukça zor olan bir kavramdır. Mizaç genel olarak çocuğun dünyayı algılayışını ve yaklaşımını yapılandıran doğuştan getirdiği özellikler şeklinde tanımlanmaktadır. Örneğin, çabuk kızmak, öfkelenmek, sıkılgan, neşeli, içedönük veya dışadönük olmak mizaçla ilgili özelliklerdir (Yavuzer, 2006; Şahinoğlu, 2010).

Dünyaya gelen her bebek anne ve babası başta olmak üzere aile geçmişinin genetik kazanımları ile doğmaktadır. Mizacın gelişiminde kalıtım önemli olduğu için anne-babanın mizacı ile çocuğun mizacı birbirine benzeyebilmektedir. Örneğin, içedönük mizaca sahip annelerin çocukları içedönük bir mizaca, sinirli annelerin çocukları da sinirli bir mizaca sahip olabilmektedir. Öç vd. (2009) çalışmalarında nevroitik kişilik özelliğine sahip annelerin çocuklarının da nevroitik kişilik özelliği taşıdığını belirlemişlerdir. Muris ve Ollendick (2005) çalışmalarında ise annenin kaygılı bir yapıya sahip olmasıyla çocuğunun kaygılı bir yapıya sahip olması arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır.

Çocukların mizaç özellikleri ilk defa Thomas ve Chess (1956) tarafından araştırılmış ve çalışmanın sonuçları "New York Boylamsal Çalışması" adıyla 1977 yılında yayınlanmıştır. Bu çalışmaya göre çocuklarda 9 farklı mizaç boyutu bulunmaktadır. Bunlar, aktivite düzeyi, ritmiklik, çekingenlik, uyumluluk, tepkisellik, uyarılma eşiği, huyların niteliği, dikkat dağınıklığı ve dikkat süresi ve devamlılıktır (Akt: Grist ve McCord, 2010). Çocuklarda mizacı araştıran bir başka araştırmacı Cloninger (1997) ise mizacın yenilik arayışı, zarardan kaçınma, ödül bağımlılığı ve sebat etme gibi boyutlardan oluştuğunu belirtmiştir.

Çocukların mizaç özellikleri günümüzde de en çok merak edilen konulardan birisidir. Yurt dışında mizaç ile ilgili kimi çalışmalar bulunmasına rağmen ülkemizde mizaç ile ilgili yapılan çalışmaların sınırlı sayıda olması dikkat çekmektedir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde ise sıklıkla yetişkinlerin kişilik özelliklerine odaklanıldığı, çocukların mizaç özelliklerinin çok fazla araştırılmadığı belirlenmiştir. Özellikle ebeveynlerin kişilik özelliklerinin çocuğun mizacına etkileri ile ilgili ülkemizde yapılmış çok fazla çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu çalışmada annelerin kişilik özellikleri ve çocukların mizaçlarını etkileyen değişkenlerin

belirlenmesi ve annenin kişiliği ile çocukların mizaçları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

2. Materyal ve Metod

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma Ankara ili Sincan ilçesinde bulunan toplam beş özel anaokuluna devam eden 4-5 yaş arasında çocuğu olan annelerin kişilik özellikleri ile çocukların mizaçlarını etkileyen değişkenlerin belirlenmesi ve annenin kişiliği ile çocukların mizaçları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

2.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmaya Ankara ili Sincan ilçesinde bulunan toplam beş özel anaokuluna devam eden 4-5 yaş arasındaki çocukların anneleri dâhil edilmiştir. Araştırmada çalışma grubunun tümüne ulaşılmaya çalışılmış ve gönüllülük esas alınmıştır. Bu doğrultuda araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden toplam 110 anne araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur.

2.3. Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan "Genel Bilgi Formu" , "Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği" ve "Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi" kullanılmıştır.

Genel Bilgi Formu: çocuğun cinsiyeti, yaşı, doğum sırası, anaokuluna devam süresi, annenin yaşı, sahip olduğu çocuk sayısı ve öğrenim durumuna ilişkin sorulardan oluşmaktadır.

Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği: Ölçek Prior, Sanson ve Oberklaid (1989) tarafından geliştirilmiş, Yağmurlu ve Sanson (2004) tarafından Türkçe'ye uyarlamıştır. Çocuğun mizaç özelliklerini ölçmeye yönelik birden (hemen hiç) altıya (hemen her zaman) doğru seçenekleri olan altı dereceli likert tipi bir ölçektir. 30 maddeden oluşan ölçeğin tepkisellik, sebatkârlık, sıcakkanlılık ve ritmiklik olmak üzere dört alt boyutu bulunmaktadır. Tepkisellik boyutu çocuğun belirli bir uyaran veya olaya tepki vermeye hazır olma durumunu, sebatkârlık boyutu çocuğun dikkatini bir etkinlik üzerinde yoğunlaştırabilme durumunu, sıcakkanlılık-utangaçlık boyutu çocuğun yeni insan ve ortamlara yaklaşma eğiliminin olup olmadığını, ritmiklik boyutu ise çocuğun herhangi bir fonksiyonunun (uyku, açlık, tuvalet) zaman içerisindeki düzenliliğini ölçmektedir. Ölçeğin iç tutarlık

puanları sıcakkanlılık için .80, tepkisellik için .77, sebatkarlık için .76 ve ritmiklik için .48 olarak bulunmuştur. Ölçek Baydar, Küntay, GökÇen, Yağmurlu ve Cemalcılar (2008) tarafından tekrar gözden geçirilmiş bu çalışmada iç tutarlık puanları sıcakkanlılık için .81, tepkisellik için .87, sebatkarlık için .88 ve ritmiklik için .61 bulunmuştur.

Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi: Bacanlı, İlhan ve Aslan (2009) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek dışadönüklük, yumuşak başlılık, sorumluluk, duygusal dengesizlik ve deneyime açıklık olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin uyum geçerliğini sınamak için Sosyotropi Ölçeği, Çatışmalara Tepki Ölçeği, Negatif-Pozitif Duygu Ölçeği, Sürekli Kaygı Envanteri kullanılmıştır. Genel olarak incelendiğinde, ölçeğin boyutlarının uyum geçerliği için kullanılan ölçeklerle orta düzeyde ve anlamlı bir yapı ortaya koyduğu ve bu sonuçların uyum geçerliği açısından önemli olduğu bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliğine ilişkin yapılan faktör analizinde elde edilen beş boyutun, kişiliğe ait varyansın %52,6'sını açıkladığı belirlenmiştir. Ölçeğin güvenirliliği için hesaplanan iç tutarlık katsayılarının .73 ile .89 aralığında değiştiği ve en yüksek iç tutarlık katsayısının Dışadönüklük (.89), en düşük iç tutarlık katsayısının ise Duygusal Dengesizlik (.73) boyutuna ait olduğu bulunmuştur.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırma için öncelikle Ankara ili Sincan ilçesinde bulunan toplam sekiz özel anaokulu yöneticileri ile görüşülmüş, araştırma hakkında bilgi verilmiş ve araştırma yapmamıza izin veren toplam beş özel anaokulu yöneticisinden sözlü olarak gerekli izin alınmıştır. Daha sonra araştırma hakkında kurumda görevli öğretmenlere bilgi verilmiş ve öğretmenler aracılığıyla veri toplama araçları annelere ulaştırılmıştır. Gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul eden ve veri toplama araçlarını dolduran toplam 110 anne araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Araştırmanın verileri Haziran 2013-Temmuz 2013 tarihleri arasında toplanmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmada homojen dağılım gösteren veriler için "t-Testi", "Tek Yönlü Varyans Analizi", homojen dağılım göstermeyen veriler için "Mann-Whitney U testi", "Kruskall Wallis Testi" ve annenin mizacı ile çocuğun mizacı arasındaki ilişkiyi incelemek için de "Pearson Korelasyon Katsayısı Önemlilik Testi" kullanılmıştır.

3. Bulgular

Araştırmaya alınan anne ve çocuklarının demografik özelliklerine ilişkin dağılımlar Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya alınan anne ve çocuklarının demografik özelliklerine göre dağılımı

Demografik Özellikler	n	%
Anne yaş		
19- 35 yaş arası	74	67.3
36 yaş ve üzeri	36	32.7
Anne öğrenim durumu		
İlkokul	29	26.4
Ortaokul	20	18.2
Lise	40	36.4
Üniversite	21	19.1
Sahip olduğu çocuk sayısı		
Tek çocuk	42	38.2
2 çocuk	52	47.3
3 çocuk ve üzeri	16	14.5
Çocuğun cinsiyeti		
Kız	47	42.7
Erkek	63	57.3
Çocuğun yaşı		
4 yaş	47	42.7
5 yaş	63	57.3
Çocuğun doğum sırası		
İlk	53	48.2
Orta	15	13.6
Son	42	38.2
Anaokuluna devam süresi		
1 ay-12 ay	60	54.5
13 ay ve üzeri	50	45.5
Toplam	110	100

Tablo 2: Çocukların Cinsiyetlerine Göre Mizaçlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t-Testi Sonuçları

Mizaç alt boyutları Çocuğun Cinsiyeti	Tepkisellik		Sebatkarlık		Sıcakkanlılık		Ritmiklik		
	n	X	S	X	S	X	S	X	S
Kız	47	27.89	6.74	25.42	6.89	26.23	6.56	27.04	5.29
Erkek	63	27.42	7.14	23.38	7.50	25.85	6.74	25.55	5.81
t-Testi Sonuçları	Sd	t	p	t	p	t	p	t	p
	108	.349	.728	1.481	.142	.294	.769	1.397	.165

Tablo 2 incelendiğinde çocukların cinsiyetlerine göre mizaç ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır ($p>.05$). Ancak puan ortalamaları karşılaştırıldığında kız çocukların tepkisellik boyutu dışında diğer tüm boyutlarda erkek çocuklardan daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3: Çocukların Doğum Sırasına Göre Mizaçlarına İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi Sonuçları

Mizaç Boyutları Çocuğun Doğum Sırası	Tepkisellik		Sebatkarlık		Sıcakkanlılık		Ritmiklik		
	n	X	S	X	S	X	S	X	S
İlk Çocuk ¹	53	27.67	6.36	23.49	6.86	27.41	6.30	25.64	4.70
Ortanca Çocuk ²	15	25.60	5.48	24.20	8.62	26.86	7.11	28.06	6.67
Son Çocuk ³	42	28.28	8.04	25.23	7.37	23.95	6.51	26.21	6.25
Varyans Analizi Sonuçları	Sd	F	p	F	p	F	p	F	p
	2-107	.825	.441	.670	.514	3.476 *	0.34	1.090	.340
	Anlamlı farklılık								
	1-3								
	1-2								
	2-3								

* $p<.05$

Tablo 3'de çocukların doğum sırasına göre mizaç puan ortalamaları incelendiğinde tepkisellik, sebatkârlık boyutunda son çocukların, ritmiklik boyutunda ortanca çocukların, sıcaklık boyutunda ise ilk çocukların en

yüksek puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Ancak yapılan varyans analizi sonucunda doğum sırasının sadece sıcakkanlılık boyutundan alınan puanlarda anlamlı farklılığa neden olduğu belirlenmiştir ($F(2-107)= 3.476, p<.05$). Elde edilen bu sonuç ışığında, ilk çocukların ortanca ve son çocuklara göre daha sıcakkanlı olduğunu söylemek mümkündür. Scheffe testi sonuçları da; sıcakkanlılık boyutu açısından, ilk çocuklarla ortanca ve son çocuklar, ortanca çocuklar ile son çocukların puanları arasındaki farkın anlamlı olduğunu göstermiştir.

Tablo 4: Annelerin Yaşına Göre Mann-Whitney U Testi Sonucu

Annenin yaşı	n	Sıralar Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	p
Nevrotizm					
19-35 yaş	74	53.33	3946.50	1171.500	.306
36 yaş ve üzeri	36	59.96	2158.50		
Dışadönüklük					
19-35 yaş	74	59.73	4420.00	1019.000 *	.046
36 yaş ve üzeri	36	46.81	1685.00		
Deneyime Açıklık					
19-35 yaş	74	58.14	4302.50	1136.500	.213
36 yaş ve üzeri	36	50.07	1802.50		
Yumuşakbaşlılık					
19-35 yaş	74	53.93	3990.50	1215.500	.458
36 yaş ve üzeri	36	58.74	2114.50		
Sorumluluk					
19-35 yaş	74	58.04	4295.00	1144.000	.231
36 yaş ve üzeri	36	50.28	1810.00		

$p<.05$

Tablo 4 incelendiğinde annelerin yaşlarına göre kişilik testinden aldıkları puan ortalamaları karşılaştırıldığında dışadönüklük boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<.05$). Yapılan Mann Whitney U-Testi sonucunda otuz altı yaşından daha küçük annelerin daha dışadönük olduğu belirlenmiştir (Dışadönüklük $X= 59.73$).

Tablo 5: Annelerin Öğrenim Düzeylerine Göre Kruskal Wallis Testi Sonucu

Annenin öğrenim durumu	n	Sıralar Ortalaması	sd	X²	p
Nevrotizm					
İlkokul	29	62.59	3	2.887	.409
Ortaokul	20	58.62			
Lise	40	52.04			
Üniversite	21	49.33			
Dışadönüklük					
İlkokul	29	50.90	3	7.123	.068
Ortaokul	20	42.25			
Lise	40	59.95			
Üniversite	21	66.00			
Deneyime Açıklık					
İlkokul	29	42.72	3	13.104*	.004
Ortaokul	20	44.24			
Lise	40	62.39			
Üniversite	21	66.00			
Yumuşakbaşlılık					
İlkokul	29	52.95	3	4.330	.228
Ortaokul	20	44.02			
Lise	40	59.71			
Üniversite	21	61.93			
Sorumluluk					
İlkokul	26	52.26	3	12.523*	.006
Ortaokul	20	35.62			
Lise	40	61.39			
Üniversite	21	67.69			

P<.05

Annelerin öğrenim durumuna göre kişilik testinden aldıkları puan ortalamaları incelendiğinde deneyime açıklık ve sorumluluk alt boyutlarında anlamlı bir farklılığın ($p<.05$) olduğu, üniversite mezunu annelerin daha deneyime daha açık ve sorumluluk sahibi oldukları belirlenmiştir.

Tablo 6: Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeğinin Alt Boyutları ile Sıfatlara Dayalı Kişilik Testinin Alt Boyutlarına İlişkin Pearson Korelasyon Katsayısı Önemlilik Testi Sonuçları

Ç K M Ö	SDKT											
	N		D		DA		Y		S		Toplam	
	r	p	r	p	r	p	r	p	r	p	r	p
T	.194*	.042	.005	.960	.010	.918	0.36	.780	.002	.980	.056	.562
S	-.152	.114	.125	.192	.195*	.041	.021	.828	.145	.130	.111	.249
SI	-.217*	0.23	.093	.332	.208*	.029	.181	.059	.155	.106	.151	.116
R	-.065	.502	.378*	.000	.385*	.000	.173	.070	.390*	.000	.379*	.000
Top lam	-.112	.246	.263*	.005	.359*	.000	.184	.055	.306*	.001	.309*	.001

Tablo 6 incelendiğinde Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi'nin (SDKT) nevrozizm (N) boyutu ile Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği'nin (ÇKMÖ) tepkisellik (T) boyutundan alınan puanlar arasındaki ilişkinin pozitif yönde ($r=.194$, $p<.05$), sıcakkanlılık (SI) boyutundan alınan puanlar arasındaki ilişkinin negatif yönde anlamlı ($r=-.217$, $p<.05$), diğer alt boyutlar arasındaki ilişkinin ise anlamlı olmadığı ($p>.05$), Sıfatlara Dayalı Kişilik Testinin dışadönüklük (D) boyutu ile Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği'nin (ritmiklik (R) boyutundan alınan puanlar arasındaki ilişkinin pozitif yönde anlamlı ($r=.378$, $p<.05$), diğer alt boyutlar arasındaki ilişkinin ise anlamlı olmadığı ($p>.05$), Sıfatlara Dayalı Kişilik Testinin deneyime açıklık boyutu (DA) ile Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği'nin sebatkârlık (S) ve ritmiklik (R) boyutlarından alınan puanlar arasındaki ilişkinin pozitif yönde anlamlı ($r=.195$, $p<.05$; $r=.385$, $p<.05$), diğer alt boyutlar arasındaki ilişkinin ise anlamlı olmadığı ($p>.05$), Sıfatlara Dayalı Kişilik Testinin yumuşak başlılık (Y) alt boyutu ile Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeğinin alt boyutları arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı ($p>.05$), Sıfatlara Dayalı Kişilik Testinin sorumluluk (S) boyutu ile Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği'nin ritmiklik (R) boyutundan alınan puanlar arasındaki ilişkinin pozitif yönde anlamlı ($r=.390$, $p<.05$) olduğu belirlenmiştir. Kısa Mizaç Ölçeğinden alınan toplam puan ile Sıfatlara Dayalı Kişilik Testinden alınan toplam puan arasındaki ilişki incelendiğinde ise orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Anne kişiliği ve çocuğun mizacının incelendiği çalışmada çocukların mizaçlarında cinsiyet değişkeninin etkisine bakıldığında; kız çocukların tepkisellik boyutu dışında diğer tüm boyutlarda erkek çocuklarına göre daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu dikkat çekmektedir. Kız ve erkek çocuklar kendilerinden beklenen roller gereği farklı yetiştirilmektedir. (Yağmurlu ve ark. 2005). Kız çocuklarından erkek çocuklara oranla daha sebatkâr ve daha düzenli olmaları beklendiği için puan tepkisellik boyutu dışında diğer tüm boyutlarda puan ortalamaları yüksek çıkmış olabilir. Ancak yapılan t-testi sonucunda cinsiyet değişkeninin çocukların mizaçlarında anlamlı bir farklılık yaratmadığı saptanmıştır ($p>.05$). Ancak, Bryan ve Dix (2009) ise annelerin davranışsal desteklerinin çocuk mizacına etkisini inceledikleri çalışmalarında cinsiyet değişkenini anlamlı bulmuşlardır. Bu sonucun kız ve erkek çocuk yetiştirmede kültürel farklılıklar olmasında kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmada çocuğun doğum sırasının sıcakkanlılık boyutundan alınan puanlarda anlamlı farklılığa neden olduğu belirlenmiştir ($F(2-107) = 3.476, p<.05$). Bu sonuca göre ilk sırada doğan çocukların daha sıcakkanlı olduğu söylenebilir. Anne-babalar ilk çocuklarına anne-babalığa geçişin heyecanı ile daha fazla ilgi gösterebilmekte, daha fazla iletişime girebilmekte ve çocuklarına daha sosyal bir hayat sunabilmektedir (Grist ve McCor, 2010). Bu nedenle ilk çocukların sıcakkanlılık boyutundan aldıkları puanlar daha yüksek çıkmış olabilir.

Annelerin kişilik özelliklerinde annenin yaşının dışadönüklük boyutundan alınan puanlarda anlamlı farklılığa neden olduğu belirlenmiştir ($p<.05$). Dışadönüklük boyutu sosyallik, sevecenlik, arkadaş canlısı olma, konuşkan olma, girişken ve iddialı olma, dış dünyaya açık olma ile tanımlanmaktadır (Arşan, 2010). Anneler ilerleyen yaşla birlikte çocukların da büyümesiyle kendilerine daha fazla zaman ayırmak isteyebilmekte ve sakin bir hayatı tercih edebilmektedir. Daha genç anneler ise aile dışındaki aktivitelere daha fazla zaman ayırabilmekte yaşları ve konumları gereği daha fazla insanla iletişime girebilmekte ve daha sosyal olmayı tercih edebilmektedir (Kaya, 2010). Vapur da (2006) 3-6 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin kişilik özellikleri ile anne-baba tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi adlı çalışmasında annelerin kişilik özellikleri ile yaşları arasında anlamlı bir farklılık bulmuştur.

Araştırmada annelerin öğrenim düzeyinin deneyime açıklık ve sorumluluk alt boyutlarından alınan puanlarda anlamlı farklılığa neden olduğu belirlenmiştir ($p<.05$). Bu sonuca göre annelerin öğrenim düzeyleri

yükseldikçe daha fazla deneyime açık ve sorumluluk duygusu yüksek bir kişilik özelliğine sahip oldukları söylenebilir. Öğrenim düzeyi yükseldikçe anneler daha bilinçli olmakta, sorumluluk almaktan kaçmamakta, deneyime ve yeniliğe daha açık olmaktadır (Durmuş, 2006). Bellibaş ve ark. (2009) da ayrılma anksiyetesi bozukluğu olan okul öncesi yaş grubu çocukların annelerinin mizaç özellikleri adlı çalışmalarında annenin öğrenim düzeyi açısından, hasta ve kontrol grupları arasında anlamlı fark bulmuşlardır.

Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi'nin nevrotizm boyutu ile Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği'nin tepkisellik boyutundan alınan puanlar arasındaki ilişkinin pozitif yönde ($r=.194$, $p<.05$), sıcakkanlılık boyutundan alınan puanlar arasındaki ilişkinin negatif yönde anlamlı ($r=-.217$, $p<.05$) belirlenmiştir. Bu bulgulara göre nevroitik (duygusal dengesizlik) özelliği olan annelerin çocuklarının daha tepkisel olduğu ve daha az sıcakkanlı olduğu söylenebilir. Duygusal açıdan dengesiz bireyler olumsuz duygu ve düşüncelere daha fazla sahip bireylerdir. Bu duygular ve düşünceler annelerin yıkıcı davranışlar sergilemelerine ve dolayısıyla duygusal açıdan dengesizlikler yaşamasına neden olmaktadır. Nevrotik özelliğe sahip anneler davranışlarıyla çocuklarına olumsuz model oluşturmaktadır. Bu durumda çocukları etkileyebilmekte, insanlara ve olaylara daha fazla tepki göstermelerine ve kendi iç dünyalarına kapanmalarına neden olabilmektedir (Güler, 2007). Türkbay ve Söhmen (2001) çalışmalarında annesi nevroitik kişilik özelliğine sahip çocukların daha sık ruhsal sorunlar yaşadıklarını ve daha sosyofobik davranışlar sergilediklerini belirlemişlerdir.

Sıfatlara Dayalı Kişilik Testinin dışadönüklük boyutu ile Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği'nin ritmiklik boyutundan alınan puanlar arasındaki ilişkinin pozitif yönde anlamlı ($r=.378$, $p<.05$) olduğu belirlenmiştir. Ritmiklik boyutu çocuğun uyku, yemek, tuvalet gibi konulardaki düzenliliğini ifade etmektedir (Yağmurlu ve ark. 2005). Dışa dönük anneler ev dışında da zaman geçirmek istedikleri için ev ve çocukla ilgili rutin faaliyetleri belirli bir düzen içerisinde yapmak isteyebilir ve çocuklarını da bu konuda yönlendirebilir. Her gün aynı saatte yemek yiyen ve uyuyan çocukta zaman içerisinde bunu alışkanlık haline getirebilir ve öz bakım becerileri vb. konularda ritmik özellik gösterebilir.

Sıfatlara Dayalı Kişilik Testinin deneyime açıklık boyutu ile Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği'nin sebatkârlık ve ritmiklik boyutlarından alınan puanlar arasındaki ilişkinin pozitif yönde anlamlı ($r=.195$, $p<.05$; $r=.385$, $p<.05$) olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre annesi yeni durumlara daha açık olan çocukların daha sebatkâr ve daha ritmik olduğu söylenebilir.

Sebatkârlık boyutu, çocuğun dikkatini bir etkinlik üzerinde yoğunlaştırabilme durumunu ifade etmektedir (Ummannel, 2007). Deneyime açık anneler meraklı, yaratıcı, bağımsız, kendine özgü, hayal gücü kuvvetli, ilgileri geniş, cesur, değişikliği seven, estetik bakış açısı olan, sanatsal düşünen, doğal, özgür düşünceli, açık fikirli, çocukları ile ilgili konularda geleneksel olmayan kişilerdir (Eryılmaz ve Ercan, 2011). Bu nedenle bu özelliğe sahip annelerin çocuklarının da meraklı, dikkati kolayca dağılmayan daha sabırlı çocuklar olduğu düşünülmektedir.

Sıfatlara Dayalı Kişilik Testinin yumuşak başlılık alt boyutu ile Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeğinin alt boyutları arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığı ($p > .05$) belirlenmiştir.

Sıfatlara Dayalı Kişilik Testinin sorumluluk boyutu ile Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği'nin ritmiklik boyutundan alınan puanlar arasındaki ilişkinin pozitif yönde anlamlı ($r = .390$, $p < .05$) olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre sorumluluk sahibi annelerin çocuklarının daha ritmik olduğu söylenebilir. Sorumluluk sahibi anneler amacı olan, kararlı, tedbirli, kurallara bağlı, titiz, çalışkan, işlerini ve yapması gerekenleri iyi organize eden düzenli kişilerdir (Güler, 2007). Bu kişiler çocukları ile ilgili konularda da titiz ve düzenli oldukları için çocukların ritmiklik özelliği yüksek çıkmış olabilir.

Çocuk mizaç toplam puanı ile anne mizaç toplam puanı arasındaki ilişki incelendiğinde ise çocuğun toplam mizacı ile annenin toplam mizacı arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre annenin kişilik özelliği olumlu yönde arttıkça çocuğun mizacı da olumlu yönde artış göstermektedir. Kişiliğin parçası olan mizacın gelişiminde kalıtım söz konusu olduğu için annelerin kişilik özellikleri ile çocukların mizaçları arasında ilişki olması beklenen bir sonuçtur.

Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda ebeveynlerin olumsuz kişilik özelliklerinin çocuğun mizaç ve ruhsal sağlığındaki yeri tartışılarak risk etkenlerinin önemi, anne-baba eğitimlerinde vurgulanabilir. Olumsuz mizaç özelliğine sahip çocukların yaşayacağı uyum sorunlarının azaltılması için uygun davranış yöntemleri geliştirilebilir. Olumsuz mizaçlı çocuğu olan veya olumsuz kişilik özelliğine sahip ebeveynler için danışmanlık hizmetleri verilebilir. Kişilik özelliklerine karşı bireylerin farkındalıklarını arttıracak, davranış değiştirme ve başa çıkma stratejilerini de kapsayacak yapılandırılmış programlar hazırlanabilir. Bu araştırmada değişken sayısı sınırlı tutulmuştur. Annelerin ve çocukların mizaçları farklı değişkenler açısından da değerlendirilebilir. Bu çalışmada dikkati çeken bir diğer nokta çocuk ve yetişkinler için mizaç ölçme araçlarının sınırlı sayıda bulunmasıdır. Bu nedenle özellikle okul öncesi dönemdeki çocukların

mizaçlarını değerlendirmeye yönelik ölçek geliştirme çalışmaları veya yurt dışından ölçek uyarlama çalışmaları yapılabilir.

Kaynakça

- Altıntaş, İ. (2009). *Ayrılma Anksiyetesi Tanısı Alan Çocukların Ebeveynlerinin Mizaç ve Karakter Özellikleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Arsan, H. (2010). *Algılanan Ebeveyn Kabul ve Reddinin Mizaç ve Karakter Özelliklerine Etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bellibaş, S., Erermiş, S., Özbaran. B., Demiral .N., Altıntoprak.E. ve Bildik. T. (2009). Ayrılma Anksiyetesi Bozukluğu Olan Okul Öncesi Yaş Grubu Çocukların Annelerinin Mizaç Özellikleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1); 14-21.
- Bryan, A. ve Dix.T. (2009). Mothers' Emotions and Behavioral Support During Interactions with Toddlers: The Role of Child Temperament. *Social Development*, 18; 3.
- Durmuş. R. (2006). *3-6 yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Kişilik Özellikleri ile Anne Baba Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Eryılmaz, A. ve Ercan, L. (2011). Öznel İyi Oluşun Cinsiyet, Yaş Grupları ve Kişilik Özellikleri Açısından İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36); 139-151.
- Güler, M. (2007). *Kuşaklararası Annelik Bilişleri, Kişilik Özellikleri, Yaşam Doyumunu ve Çocuk Yetiştirme Hedefleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Grist, C. ve McCor, D.(2010). Individual Differences in Preschool Children: Temperament or Personality. *Child Development*, 19: 264-274.
- Katainen, S., Raikkönen, K. ve Jarvinen, K. (1998). Development of Temperament: Childhood Temperament and the Mother's Childrearing Attitudes as Predictors of Adolescent Temperament in a 9-Year Follow-Up Study. *Journal of Research Adolescence*, 8(4); 485-509.
- Kaya, A. (2010).*İlköğretim Öğrencilerinden Anne-Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Kişilik Özelliklerine Göre Değişkenliğin İncelenmesi*.

- Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Muris, P. ve Ollendick, T. (2005). The Role of Temperament in the Etiology of Child Psychopathology. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 8(4), 271-289.
- Neal, R., Meyer, J. ve Pomares, Y. (2007). Infant Joint Attention, Temperament, and Social Competence in Preschool Children. *Child Development*, 78(1), 53-69.
- Öç, Ö., Şişmanlar, Ş., Ağaoğlu, B., Tural, Ü., Öner, E., Karakaya, I. (2006). Anne-Babalarında Ruhsal Bozukluk Olan Çocukların Ruhsal Durumlarının Değerlendirilmesi. *Psikiyatri Dergisi*, 9; 123-130
- Şahinoğlu, N. (2010). *Tükenmişlik Sendromu İle Mizaç ve Karakter Boyutları Arasındaki İlişkiler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Türkbay, T., & Söhmen, T. (2001). Ayrılık kaygısı bozukluğunda bireysel ve ailesel etmenler. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 8 (2), 77-84.
- Yağmurlu, N., Sanson, A. ve Köymen, B. (2005). Ebeveynlerin ve Çocuk Mizacının Olumlu Sosyal Davranış Gelişimine Etkileri: Zihin Kuramının Belirleyici Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 1-20.
- Yavuzer, H. (2006). *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yılmaz, K. (2010). *Ebeveynlerin Kişilik Özelliklerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yörükoğlu, A. (2007). *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*. İstanbul: Özgür Yayınları.